

Списание за наука

„Ново знание“

ISSN 2367-4598 (Online)

ISSN 1314-5703 (Print)

Академично издателство „Талант“

*Висше училище по агробизнес и развитие на
регионите - Пловдив*

New Knowledge

Journal of Science

ISSN 2367-4598 (Online)

ISSN 1314-5703 (Print)

Academic Publishing House „Talent“

*University of Agribusiness and Rural Development
Bulgaria*

<http://science.uard.bg>

CHALLENGES BEFORE THE REGIONAL POLICY OF BULGARIA IN HEALTH CARE

Yana Danailova

University of agribusiness and rural development, Plovdiv, Bulgaria

Abstract: The article presents the challenges before the regional policy in Bulgaria focusing on health care and analyzing key challenges.

Keywords: regional policy, health care, Bulgaria.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД РЕГИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА НА БЪЛГАРИЯ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

Яна Данаилова

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО КАТО КЛЮЧОВ ПОКАЗАТЕЛ ЗА БЛАГОСЪСТОЯНИЕТО НА ЕДНА ДЪРЖАВА

Най-ценният актив и ресурс на една държава е нейното население. То е движещата сила зад всеки икономически просперитет, зад всяка научна иновация, зад грижите по опазване на природните дадености, културните традиции и богатата история. Несъмнено всяка държавна политика, в частност регионална политика, насочва големи ресурси в опазването на това свое богатство чрез своята политика в здравеопазването, разделена по региони, за да посрещне нуждите на всяка регионална административна единица.

Здравето на всеки един човек е неотменимо негово човешко право и е част от благосъстоянието, както на самия човек, така и на държавата като цяло. Съгласно чл. 52, (3) от Конституцията на Република България: „Държавата закриля здравето на гражданите...“,

а съгласно чл. 52.(1) „Гражданите имат право на здравно осигуряване, гарантиращо им достъпна медицинска помощ, и на безплатно ползване на медицинско обслужване при условия и по ред, определени със закон“ (Конституция на Република България).

Респективно здравето на населението по региони предопределя и благосъстоянието на всяка една административна единица. Здравето на населението се детерминира от състоянието на здравната система, както в национален, така и в регионален план. Здравната система от своя страна е продукт на държавната политика и зависи от редица политически, икономически, финансови, информационни и човешки фактори. И като споменавам човешки фактори, сякаш затваряме своеобразен кръг, в който благосъстоянието на човека определя благосъстоянието на човека. Следователно здравеопазването трябва да се разглежда като ключова държавна функция, от която зависи нейното благосъстояние, просперитет и конкурентоспособност.

Националната здравна стратегия е стратегическа рамка на политиката за здравеопазване (В съответствие с предварителна условност 9.3. на Споразумението за патньорство, очертаващо помощта от европейските структурни и инвестиционни фондове за периода 2014-2020 г.). Тя е в съответствие с ангажиментите на България на европейско и международно ниво, но въплъщава и стремежа на държавата за избор на национален път за развитие на системата на здравеопазване. Националната здравна стратегия е основана на максимата, че здравето представлява ценен обществен актив и е иточник на икономическа и социална стабилност. Визията, целите и приоритетите на Стратегията са дефинирани въз основата на анализ на здравно-демографския профил и състоянието на системата на здравеопазване в ежегодните доклади за здравето на гражданите, които показват че през последните десетилетия българската здравна система изостава спрямо здравните системи на страните от ЕС по отношение на ключовите фактори за устойчиво развитие. Регионалната политика по здравеопазването е изправена пред значими предизвикателства в условията и на световната пандемия от 2020 година, както на национално, така и на регионално ниво.

Както знаем, в много отношения има различия между отделните региони в страната, което изисква специално внимание върху всеки един от тях. Тези различия са естествени и са резултат от неравномерното разпределение на природните фактори като климатични условия, релеф, полезни изкопаеми, водни ресурси и почви. Те влияят върху земеделието, животновъдството, добива на полезни изкопаеми, енергетиката, индустриалното производство, а те от своя страна на инвестициите, образованието, трудовата заетост и безработицата. Модернизацията, глобализацията и информационните технологии допълнително променят облика на стопанския живот, с което изпращат в миналото някои професии и отварят вратите за нови такива. Когато това се случва с различно темпо в различните региони в страната, различията стават още по-големи.

Така например, Северозападна България изпитва доста затруднения, свързани с обезлюдяване на малките населени места, безработица, спад на инвестициите, влошено образование, здравеопазване и заетост. От друга страна, в Столицата и следващите я по брой население големи областни градове Пловдив, Варна, Бургас, Велико Търново, Русе се концентрира население, заради по-добрите условия за трудова заетост, инвестиции, образование и здравеопазване. Това поражда огромен дисбаланс в качеството на живот по региони, дисбаланс в количеството и качеството на работна сила, който сякаш се задълбочава вместо да се подобрява.

КЛЮЧОВИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД РЕГИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА НА БЪЛГАРИЯ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

Всяка държавна политика е изправена пред предизвикателства, но сякаш тези пред регионалното здравеопазване са особено трудни за преодоляване, тъй като и в контекста на актуалната здравна криза виждаме редица недостатъци и сериозни проблеми в овладяване на заболяемостта и смъртността на пациентите с Ковид-19. Ето кои са ключовите предизвикателства пред регионалната политика на България в здравеопазването, които станаха още по-ясни и сложни за преодоляване в условията на висока заболяемост.

Осигуряване на здравната система с финансови ресурси

Материално остаряло оборудване, недостатъчно медикаменти и технически средства за лечение, ограничени консумативи, липса на техническа база за профилактика и активно лечение, невъзможност да се осигури достатъчно медицински персонал, който да поеме нуждите на пациентите по региони: това са основните проявления на това предизвикателство. Обикновено в най-малките населени места няма медицински пункт за оказване на профилактична или спешна медицинска помощ и населението трябва да пътува до по-голям съседен или по-далечен град, за да получи необходимото здравно обслужване.

Най-сериозно предизвикателство е възникването на спешни случаи, които изискват пристигане на медицински екип до 7-10 минути, за да се гарантира опазване на застрашения човешки живот. В десетки български села и градове, намиращи се в планински райони или слабозаселени райони, такава помощ може да пристигне след по-дълъг период от време, тъй като липсват линейки и оборудване.

Редица медицински състояния, които изискват периодични жизнено необходими медицински услуги (химиотерапия, хемодиализа), се обслужват в големи областни градове, което изисква пациентите да пътуват периодично, което крие риск от влошаване или възникване на придружаващи заболявания.

При разпределението на болнични заведения и работните в тях места, заплати, апаратура, медикаменти, консумативи и пр. материални средства, обикновено се разглеждат нуждите в даден регион, икономическа и политическа целесъобразност, което може да доведе до пренебрегване на едни региони. Влошеното здравеопазване в един регион скоростно оказва влияние върху условията на живот в него, намалява раждаемостта, образованието и трудовата заетост. Инвестициите също намаляват. Трудоспособното население мигрира в региони с по-добри условия на живот, но това води и до системно влошаване и намаляване на условията на живот: повишава се замърсяването на въздуха, липса на жилища, достъп до образование, здравеопазване и пр.

Предизвикателство пред държавната регионална политика е балансираното разпределяне на финансовите средства така че да няма недостиг и да няма население, макар и малцинство, което да страда от достъп до качествено и навременно здравеопазване.

Осигуряване на здравната система с човешки ресурси

Липсите, споменати в предната подточка неимоверно водят до неравномерно разпределение на медицинския персонал по региони. Поради по-добрите условия на труд в столицата и големите областни градове, по-голяма част от медицинските специалисти и работници се насочват именно там, оставяйки малките населени места и общински медицински заведения без персонал. Предизвикателство пред здравеопазването е да се разработят и внедрят програми за развитие, мотивиране и запазване на персонала, със справедливо заплащане и посрещане на техните нужди в кризисни ситуации, като настоящата епидемия, която показва вече красноречиво този дисбаланс в разпределението на медицинския персонал и необходимостта от привличане на доброволци.

Образованието и здравеопазването вървят ръка за ръка и така трябва да се разглеждат при разработването и внедряването на всяка една държавна политика, национална и регионална. Предизвикателство е да се привлекат, развият и мотивират най-способните и успешни възпитаници на висшите медицински университети. За съжаление все още голяма част от младите избират да учат или работят в чужбина, заради по-добрите условия на живот, по-доброто заплащане и условията за развитие в кариерата.

От друга страна България е притегателна сила за обучение на студенти от чужбина, заради качеството на образованието и по-ниските такси за обучение. Предизвикателство е и да запазим и привлечем тези млади специалисти, отново чрез една усъвършенствана система за обучение, развитие, мотивиране и възнаграждение на младите кадри.

Осигуряване на иновации и нови технологии

Здравеопазването е една от сферите, в които новите технологии и иновациите имат изключително съществена роля. По отношение на лечение на някои заболявания ние все още сме на последни места в класациите, пациенти ежедневно търсят медицинска помощ и условия за лечение в чужбина, заради липса на условия на национално или регионално ниво. Отново заради липса на технологии за лечение на някои заболявания, пациенти се насочват към столицата, където се концентрират ресурсите, кадрите и легловата база.

Неудовлетвореност на населението към влошаващите се условия в здравеопазването

Неспособността на държавните и общинските медицински центрове да удовлетворят нуждите на местното население водят до неудовлетвореност и нежелание на част от населението да ползва именно техните услуги. От тук следва и появата на частни медицински заведения и повишаване и запълване на техния капацитет, което е още едно предизвикателство пред държавния орган.

От друга страна тези частни медицински заведения се появяват в градове, които са икономически привлекателни, но тези в отдалечени и по-слабо развити райони остават без никакъв медицински персонал или материална база. Предизвикателство за държавната политика е да създаде привлекателни условия за частните медицински заведения да предоставят своите услуги именно на места, където регионалното държавно здравеопазване не разполага с необходимия капацитет.

Ефективно управление и контрол върху медицинските заведения

В условията на действаща политика с дефекти и недостатъци изникват условия за злоупотреби, некачествен контрол, корупция и нелоялна конкуренция. Самите пациенти често са зле информирани за своите права и свободи, и още по-зле информирани за начина, по който биха могли да ги защитават.

Увеличаване на неблагоприятните фактори на околната среда, криещи риск за здравето

Недостатъчно ефективните мерки за ограничаване замърсяването на въздуха, особено през студените месеци, показва колко голямо и непреодолимо предизвикателство могат да бъдат факторите на околната среда, които произтичат от човешката дейност. Те се натрупват и влошават други негативни фактори, като заболяемостта и влошаване състоянието при пациенти с Ковид-19.

Качеството на водата, храната и стресът са други фактори, които оказват пряко влияние върху здравето на човека, но за съжаление все още има дефекти в контрола по качеството им, а стресът е фактор, който е пряко свързан с условията на живот и нивото на здравеопазването. В настоящата картина на социална изолация, икономически

ограничения, намаляване на правата и свободите, все повече хора страдат от стрес и депресивни състояния.

В малките населени места, където достъпът до образование и информация е ограничен, може да изникнат още по-тежки проблеми, свързани със справянето със стреса и съпътстващите го физически състояния.

Справяне с кризата, породена от Ковид-19

Кризата от началото на настоящата година показва ясно и недвусмислено, че недостатъците в здравеопазването, на национално и регионално ниво, съществуват и са доста по-големи, отколкото сме си представяли. В краткосрочен план здравната система изпитва недостиг на персонал, медикаменти, леглова база и техника за обезпечаване нуждите на болните пациенти. Мерките за ограничаване на заразяването са спорни, неефективни и negliжиращи правата и свободите на населението.

В дългосрочен аспект страхът, ограниченията, влошеният капацитет на здравните заведения ще доведат до вълна от редица други хронични, инфекциозни и психологични заболявания.

Необходимо е да се разгледа нуждата от справяне с психологическия ефект от социалната изолация, страха от заразяване, преминаването през болестта или загубата на близък човек. От съществено значение е и психологическата подкрепа на медицинските работници, пряко или косвено ангажирани с грижата за болните пациенти.

Психологическият аспект върху децата е друго предизвикателство, с което трябва да се справят родителите, учителите и настойниците. Необходимо е да се провеждат чести консултации и срещи със специалисти, които да наблюдават ефекта на ситуацията върху децата. За съжаление именно в малките населени места такива специалисти липсват, а много домове не разполагат с необходимата техника или Интернет, за да може да се провежда онлайн консултация или онлайн обучение.

Възможни решения

Отново повтаряме посоченото в точка номер 1: Най-голямото богатство на една държава е нейното население. От благосъстоянието на населението зависи нейното богатство, следователно инвестирайки в регионалното здравеопазване, инвестираме в регионалното развитие. Основна посока на държавната политика би трябвало да бъде намирането на баланс между регионите, насочването на финансов ресурс в регионите, където той е в най-голям недостиг. В програмата на Правителството на Република България са разработени няколко приоритетни области, като част от националната здравна стратегия:

Приоритетна област 1.

Гарантиране на всеки български гражданин на надеждна система на здравно осигуряване, достъп до качествена медицинска помощ и здравно обслужване

Приоритетна област 2.

Въвеждане на единна интегрирана информационна система чрез развитие на електронното здравеопазване с цел пълна прозрачност и ефективно използване на наличните ресурси

Приоритетна област 3.

Рационализиране на системите за финансово управление и контрол в здравеопазването

Приоритетна област 4.

Укрепване и модернизиране на системата за спешна медицинска помощ

Приоритетна област 5.

Регионална политика със специално внимание върху подкрепата на лечебните заведения в отдалечените и малки региони на страната

Приоритетна област 6.

Ефективно функциониране на майчиното, детското и училищно здравеопазване

Приоритетна област 7.

Устойчиво развитие на човешките ресурси с акцент специализацията на медицинските кадри и продължителното обучение

Приоритетна област 8.

Преориентиране на здравната система към профилактиката и предотвратяването на социално-значимите заболявания.

Както се вижда, съществува приоритетна област, която предвижда подпомагане на лечебните заведения в малки и твърде отдалечени региони в страната, за да даде възможност на всеки един гражданин да получи достъп до качествено и навременно здравеопазване.

Откакто започна здравната реформа в държавата са направени опити за децентрализиране на вземането на решенията и провеждането на политики, свързани със здравето на отделните региони, области и общини, които обаче не доведоха до очаквания резултат. Очевидно е необходим нов подход в тази насока. Здравната политика на общинско ниво е необходим елемент на общонационалната здравна политика и се проявява чрез децентрализация на управлението в здравеопазването и неговата адекватност спрямо здравословните проблеми на населението в отделните региони.

Администрацията на общинско ниво трябва да съчетава изискванията на държавата с интересите и нуждите на гражданите по региони. Така всяка община не само изпълнява общодържавните здравни политики, но има и обективна възможност да въздейства върху държавната здравна политика, за да защитава интересите на местното население. Общинската власт е най-близо до интересите и потребностите на гражданите и има възможност за най-целесъобразно решаване на техните здравословни проблеми. Трябва да се обсъдят и приложат по-добри подходи и инструменти за развитие и управление на здравеопазването, а неговата администрация да бъде насърчавана и подпомагана, особено в общини, където пазарните механизми са довели до срив на общинското здравеопазване и са лишили гражданите в малките населени места от достъп до основни здравни услуги.

Необходимо е изготвянето на ясни, подробни и обективни анализи и оценки на състоянието на всяка една община, нуждите от здравеопазване, прогнози в краткосрочен и дългосрочен аспект, рисковите за здравето фактори на околната среда, анализ на здравната инфраструктура, наличието на медицински работници, условия за инвестиции и привличане на капитали.

Необходимо е да се осъществи ефективно държавно разпределение на високотехнологичните дейности и здравни услуги, да се избегне концентрацията на здравни услуги по региони и така да се осигури равен достъп до медицински услуги и равномерно качество на живот на населението.

Следва да се открият, разработят и утвърдят механизми за подпомагане на лечебните заведения в труднодостъпни и отдалечени райони, да се обезпечат с необходимия медицински персонал и да се разработят адекватни и ефективни схеми и програми за тяхното възнаграждение, мотивиране и развитие.

Да се работи активно върху превенцията на редица инфекциозни и неинфекциозни заболявания, особено в малките населени места, където рискът от възникването на такива е по-голям, а населението има по-малък достъп до информация и качествено образование. Да се изготви и внедри план за превенция и управление на стреса, в резултат на Ковид-19, особено сред децата и уязвимите лица (медицински работници, пациенти преминали през болнично лечение, лица, изгубили близки, лица, чийто бизнес или работа са били повлияни от епидемията и др.).

Да се засилят мерките за контрол върху качеството на храната, водата и въздуха, да се вземат ефективни, навременни и дългосрочни мерки за ограничаване това замърсяване, ефективни глоби и санкции за нарушителите и ограничаване на корупционните схеми и нелоялни практики. Създаване на условия за партньорство между администрацията, организациите и обществеността за решаване на проблемите в здравеопазването. Подобряване на прозрачността и механизмите за участие в обществени поръчки, във вземане на решения с национално и регионално значение за здравеопазването, възможност за обективно обсъждане и гласуване.

Усилия, насочени към студентите и младите специалисти, с цел тяхното задържане в системата на държавното здравеопазване и равномерното им разпределение по региони, където има най-голяма нужда от тях. За целта би следвало да се създаде специална схема за привличане на медицински специалисти в региони, където към момента не съществуват благоприятни условия за живот, бонусни схеми, опции за развитие и обучение.

Провеждане на информационна кампания за повишаване знанието на пациентите за техните права и свободи, за механизмите за тяхната защита и уреждане на конфликти. По правило всеки пациент би трябвало да бъде надлежно информиран за своите права при постъпването си в болнично заведение или при провеждане на медицинска манипулация.

Привличане на инвеститори, международни специалисти и технологии, провеждане на обучения с цел подобряване качеството на здравеопазването в най-слабо развитите региони, за да се обезпечи равният достъп до навременно здравеопазване на всеки гражданин.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Национална здравна стратегия 2020, Министерство на здравеопазването.
2. Проект на бюджет за 2021 г. и актуализирана бюджетна прогноза за 2022 и 2023 г. в програмен формат, Министерство на здравеопазването.
3. Конституция на Република България.
4. <https://www.mh.government.bg/bg/>